

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

bodies of state government in economic are suggested by author.

Key words: bodies of state government in economic area, system of bodies of state government, economics, state government in economic area.

Надійшла до редакції 15.11.2009 р.

УДК 347.73

*О.О. Дмитрик, канд. юрид. наук, доцент
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ІЄРАРХІЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

В умовах бурхливого розвитку фінансового законодавства України до кола важливих теоретичних питань, які мають поряд з тим і велике практичне значення, але які недостатньо розроблені фінансово-правовою наукою, належить проблема ієрархії джерел фінансового права. За словами С.Л. Зівса, ієрархічність джерел становить собою одну із суттєвих якостей форм права, є важливим вираженням внутрішньосистемних зв'язків джерел права. Установлення суворих правил співвідношення джерел права і їх дотримання принципово важливо для режиму законності і є, по суті, симптоматичним показником, критерієм панування останньої [3, с. 34]. Використання права для врегулювання фінансових відносин, активна нормотворча діяльність держа-

ви у сфері публічних фінансів передбачають підвищення вимог до змісту й узгодженості, ієрархічної супідрядності між різними видами джерел фінансового права. На жаль, реалії сьогодення свідчать про наявність певних суперечок при впорядкуванні правом фінансових відносин, що негативно впливає в цілому на здійснення фінансової діяльності в державі. Незважаючи на те, що деякі вчені (І.В. Котелевська, О.О. Кутафін, М.П. Кучерявенко, М.М. Марченко, Ю.О. Тихомиров та ін.) так чи інакше зверталася до розгляду порушеної проблеми, проте ще й дотепер у цій царині залишається багато прогалин. Отже, метою даної статті є критичний аналіз окремих положень указаної проблеми і формулювання пропозицій щодо їх вирішення.

Питання адміністративного, господарського та фінансового права

Традиційно джерелами фінансового права вважають нормативно-правові акти, що складають певну систему. При цьому, як указується в спеціальній літературі, ієрархія становить собою принцип структурної організації складних багаторівневих систем і полягає в упорядкуванні взаємодії між рівнями як руху від вищого до нижчого. В ієрархічно побудованій системі існує структурна і функціональна диференціація, за якої кожен рівень спеціалізується на виконанні певних функцій, а вищі рівні виконують функцію узгодженості й інтеграції [14, с. 237]. Регулювання фінансових відносин здійснюється різними видами нормативно-правових актів, які мають різну юридичну силу: законами, указами Президента, постановами й декретами Кабінету Міністрів України, актами інших органів державної влади і місцевого самоврядування. Це вказує на множинність джерел фінансового права – явища, як влучно наголошує М.П.Кучерявенко, що свідчить про інтенсивний розвиток обсягу і сфери правового регламентування, розширення кола суспільних відносин, що належать до сфери правового впливу [5, с. 528].

Відповідно до принципу ієрархічності системі норма-

тивно-правових актів властива певна ступінчастість, за якої акти кожного виду посідають своє місце в загальній системі й тому є підлеглими щодо вищестоящих. При цьому нормативні акти певного виду займають в останній ту чи іншу сходинку залежно від своєї юридичної сили [15, с. 197]. Ось чому важливо побудувати саме ієрархічну систему джерел фінансового права, сформувані не простий їх набір, а сукупність взаємозалежних, супорядних їх видів, які становили б єдине цілісне утворення.

Сутність і зміст принципу ієрархічності форм права, як зауважує М.М. Марченко, не лише полягає у відносинах прямої (чистої) підлеглих актів нижчестоящих органів відповідним актам органів вищестоящих, а й виявляється в координації, взаємодоповненні й деталізації змісту актів вищестоящих органів актами нижчестоящих органів [8, с. 111, 112]. Виходячи з цього можна стверджувати, що в системі джерел фінансового права одне джерело підпорядковане іншому, а між їх елементами виникає залежність. Нормативно-правові акти, що регулюють фінансові відносини і приймаються нижчестоящими органами, повинні знаходитися в чіткій відповідності до актів ви-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

щестоящих органів.

Дійсно, ієрархічність виступає принципом побудови системи джерел права, в тому числі і джерел фінансового права, обумовлюється змістом повноважень суб'єктів правотворчості, які їх приймають, є вираженням різної юридичної сили окремих видів джерел права і пов'язаною з цим наперед встановленою співвідлеглистю джерел права в цілісній системі [11, с. 193]. Але що ж ми маємо в дійсності? На жаль, існує суперечливість, неузгодженість різних видів джерел фінансового права, що вказує на недотримання принципу їх ієрархічності. Наведемо конкретні приклади.

Незважаючи на те, що з моменту проголошення незалежності в Україні прийнято низку базових законів, якими врегульовані практично всі інститути фінансового права (Бюджетний кодекс, Закони «Про систему оподаткування», «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами і державними цільовими фондами», «Про банки і банківську діяльність», декрет Кабінету Міністрів «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» [2; 2001. – № 37-38. – Ст. 189; 2001. – № 10. – Ст. 44; 2001. – № 5-6. – Ст. 30; 1993. – № 17. – Ст. 184] та ін.), якими

поміж з іншим устанавлюються межі повноважень органів виконавчої влади стосовно видання владних розпоряджень у царині публічних фінансів, ми спостерігаємо значне розширення нормотворчої діяльності таких органів. Ідеться передусім про прийняття Кабінетом Міністрів України нормативних актів, що регламентують відносини при справлянні податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Так, 5 березня 2009 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 236 «Про роз'яснення особливостей застосування окремих норм Указу Президента України від 3 липня 1998 р., № 727 для фізичних осіб, які провадять підприємницьку діяльність за межами України, в умовах світової фінансово-економічної кризи» (далі – Постанова № 236) [10; 2009. – № 21. – Ст. 677]. Після цього ним же були видані постанови від 14 квітня 2009 р., № 366 «Про сплату внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування» (далі – Постанова № 366) та від 21 травня 2009 р., № 505 «Про порядок сплати та зарахування сум внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне

страхування, сплачених фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування» (далі – Постанова № 505) [10; 2009. – № 30. – Ст. 997; 2009. – № 39. – Ст. 1306].

Однак, з нашого погляду, ці нормативно-правові акти прийняті з недотриманням принципу ієрархічності, підпорядкованості одного джерела фінансового права іншому. Вони порушують ієрархічний зв'язок, ієрархічну супідрядність джерел фінансового права, суперечать чинними нормам фінансового законодавства. Таку позицію можна обґрунтувати наступним чином. Постановою № 236 визначено порядок сплати єдиного податку та внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування фізичними особами – підприємцями, які є громадянами України, провадять підприємницьку діяльність за межами України без залучення до неї найманих працівників і членів своєї сім'ї, в тому числі за договорами цивільно-правового характеру. Проте з огляду на назву Постанови вона має бути саме актом роз'яснення (тлумачення, інтерпретації) норм, які містить Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності

суб'єктів малого підприємництва» [10; 1998. – № 27. – С. 1]. При цьому загальноновизнаним у теорії права є те, що акт тлумачення не може містити нових норм, а лише має трактувати ті приписи, що містяться в нормативно-правовому акті, що роз'яснюється.

У цьому контексті доречно навести висловлювання П.О. Недбайла, який зазначав, що з метою правильного визначення меж дії акта не слід змішувати закріплення в ньому нового спеціального правила з тлумаченням загального значення правової норми, оскільки останнім не можуть бути встановлені такі правила, не передбачені нормою, що роз'яснюється [9, с. 345]. Тлумачення норм податкового права необхідно чітко відмежовувати від юридичної конкретизації й розглядати як діяльність по встановленню дійсного змісту нормативних приписів з метою їх практичної реалізації. За допомогою інтерпретації має з'ясовуватися й роз'яснюватися зміст існуючих податково-правових норм для правильного й однакового розуміння податково-правової норми всіма суб'єктами правовідносин.

На необхідності чіткого розмежовування тлумачення, результатом якого є інтерпретаційні акти, і випадків, коли

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

для забезпечення застосування нормативного акта приймаються інші, які деталізують норми фінансового права, які роз'яснюються, акцентують увагу багато вчених. Зокрема, О.В. Майстренко вказує, що тлумачення не вносить і не може вносити поправки, доповнення чи зміни в правові норми. Воно має на меті дослідження існуючого конкретного правового припису [7, с. 112]. Показово, що П.М. Рабінович ще за радянських часів стверджував, що акт тлумачення не повинен вносити в норми права нічого нового, оскільки він є лише своєрідним розгортанням змісту і значення юридичної норми [13, с. 51]. Таку точку зору обстоюють нині науковці, які займаються розробленням податкового права. На думку, приміром, М.П. Кучерявенка, акт офіційного тлумачення, виступаючи актом роз'яснення, не може містити нових самостійних норм, а охоплює лише ті, що уточнюють зміст, особливості застосування інших норм [4, с. 149, 150]. Отже, при тлумаченні податково-правових норм ні в якому разі не мають вноситися зміни або доповнення до встановлених на рівні закону приписів держави.

Проте, як свідчить текст аналізованої Постанови, замість забезпечення однастай-

ного і правильного застосування податково-правових норм, її положеннями вносяться суттєві корективи в правову регламентацію податкових відносин. Так, у ній не тільки роз'яснюється, яким має бути порядок сплати єдиного податку і внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування фізичними особами-підприємцями, а й устанавлюються окремі елементи правового механізму податку, що із цих позицій є неприпустимим. Отже, така постановова повинна бути актом роз'яснення, а тому не може містити нових фінансово-правових норм і вважатися джерелом фінансового права. Цим пояснюється наша солідарність з думкою Ю.О. Тихомирова й І.В. Котелевської, які наполягають на необхідності при визначенні змісту правового акта, виборі його предмета (а) дотримуватися компетенції суб'єкта, який його приймає; (б) приймати його в чіткій відповідності з розпорядженням конституції або іншого акта вищої юридичної сили; (в) визначати тему акта згідно з характером регульованих ним відносин; (г) чітко формулювати його назву, відповідно до його змісту [12, с. 23-25].

Якщо абстрагуватися від назви Постанови № 236 і припустити, що вона все ж таки є

актом не роз'яснення, а підзаконним нормативно-правовим, то підкреслимо, що вона видана з порушенням ієрархічності джерел фінансового права. Як справедливо вказував О.П. Шибанов, з ієрархії випливає, що акти нижчестоящих і вищестоящих органів не повинні підміняти один одного, та й державні органи не вправі брати на себе вирішення питань, які не належать до їх компетенції [15, с. 198]. Поряд із цим у даній Постанові зазначається, що фізична особа, яка провадить підприємницьку діяльність за межами України, звільняється від подання звітності, а також встановлюється, що розмір обраного рекомендованого внеску платник єдиного податку вказує в заяві про його сплату. Заява подається фізичною особою особисто або надсилається поштою до органу державної податкової служби за місцем державної реєстрації не пізніше як за 15 днів до початку місяця, з якого вона обирає спосіб оподаткування за таким податком. Окрім того, в Постанові № 236 вказується: якщо сума доходу за календарний рік перевищує 500 тис. грн., сума перевищення оподатковується за ставкою, визначеною п. 7.1 ст. 7 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» (вона становить 15%), у поряд-

ку, передбаченому розд. IV декрету Кабінету Міністрів України «Про прибутковий податок з громадян», який діє в частині оподаткування доходів фізичних осіб від здійснення підприємницької діяльності. Але в такому разі (тобто при отриманні фізичною особою доходу за календарний рік понад 500 тис. грн.) вона взагалі позбавляється права на застосування спрощеної системи оподаткування відповідно до Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва». У подібному випадку ця особа зобов'язана сплачувати податки на загальних підставах згідно із Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» [2; 2003. – № 37. – Ст. 308], не оподатковувати певну суму доходів єдиним податком, а залишок – на загальних підставах.

У Постанові № 366 встановлюється, що сума страхового внеску з урахуванням частини фіксованого або єдиного податку, яка перерахована до Пенсійного фонду України, має становити не менше одного мінімального розміру страхового внеску за кожен особу й не більше одного розміру внеску, обчисленого в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найма-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

них працівників, грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового й начальницького складу, оподатковуваного доходу (прибутку), загального оподатковуваного доходу, з якої сплачуються страхові внески. Постановою № 505 регламентується порядок сплати внесків до Пенсійного фонду відповідно до Постанови № 336. Як вбачається, вказаними приписами постанов Кабінетом Міністрів фактично змінено встановлені на рівні закону порядки: (1) оподаткування доходів фізичних осіб за спрощеною системою оподаткування, (2) сплати внесків до Пенсійного фонду України, (3) надання податкової звітності. Усе це грубо порушує положення фінансового та іншого законодавства.

Ідеться насамперед про порушення ст. 92 Конституції України, за якою виключно законами України закріплюється система оподаткування, податки і збори [2; 1996. – № 30. – Ст. 141]. Позитивно, що на цьому наголосив Конституційний Суд України в Рішенні від 24 березня 2005 р., № 2-рп/2005 у справі про податкову заставу, вказавши в абз. 4 пп. 4.1 п. 4 мотивувальної частини Рішення, що «встановлення системи оподаткування, податків і зборів, їх розмірів та порядку

сплати є виключно прерогативою закону» [10; 2005. – № 13. – Ст. 674]. До того ж у Рішенні Конституційного Суду України від 23 червня 2009 р., № 15-рп/2009 у справі про тимчасову надбавку до чинних ставок увізного мита відмічено, що повноваження Кабінету Міністрів України стосовно забезпечення проведення податкової політики не передбачає права встановлювати загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) або визначати окремі елементи правового механізму їх регулювання [10; 2009. – № 48. – Ст. 1629]. Отже, правовий механізм податку, обов'язковими елементами якого є в тому числі й податкові пільги та податкова звітність, мають закріплюватися на рівні саме закону. Постанови ж Кабінету Міністрів України саме і є підзаконними нормативно-правовими актами, тому відповідно до ієрархічності джерел фінансового права вони мають видаватися на підставі і згідно із законом.

Розглянуті постанови видані всупереч Закону України «Про систему оподаткування», у ст. 1 якого читаємо: встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, а також пільг їх платникам здійснюються

Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами відповідно до цього Закону, інших законів України про оподаткування. Ставки, механізм справляння податків і зборів (обов'язкових платежів), за винятком особливих видів мита та збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, збору у вигляді цільової надбавки до затвердженого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності, і пільги щодо оподаткування не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів про оподаткування [2; 1997. – 16. – Ст. 119]. Статтею 3 вказаного закону закріплені принципи побудови системи оподаткування, до яких віднесено також принцип компетенції. Він означає, що встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів), а також пільг їх платникам здійснюються відповідно до законодавства про оподаткування виключно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами.

Звичайно, можна виходити з того, що в тісному зв'язку з

принципом компетенції (законодавчої форми встановлення чи зміни податку) знаходиться інший правовий принцип – право делегувати певні законодавчі повноваження виконавчій владі [1, с. 46]. Але цей принцип, на жаль, не знайшов свого закріплення в Законі України «Про систему оподаткування». Однак, оскільки зазвичай таке делегування повноважень законодавчої влади здійснюється шляхом прийняття закону, то це правило не повинно сприйматися як порушення принципу компетенції в податковому праві, якщо, звісно, конституція або інший закон не містить прямої заборони на делегування повноважень у сфері оподаткування. У Конституції України такої прямої заборони немає, тому певні повноваження стосовно врегулювання порядку сплати податків можуть надаватися органам виконавчої влади, зокрема, Кабінету Міністрів України, який відповідно до п. 3 ст. 116 Основного Закону має забезпечувати проведення податкової політики й політики в царині соціального захисту, але за умови обов'язкового закріплення такого повноваження й певних критеріїв у податковому законі.

До речі, Законом України «Про загальнообов'язкове де-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

ржавне пенсійне страхування» встановлено, що фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок, придбання спеціального торгового патенту), та члени їх сімей, які беруть участь у підприємницькій діяльності на період дії законодавчих актів з питань особливого способу оподаткування, сплачують страхові внески в порядку, визначеному цим Законом у фіксованому розмірі (п. 4 ч. 8 Прикінцевих положень (розділ XV). При цьому, виключно цим Законом (ч. 2 ст. 5) визначаються порядок нарахування, обчислення та сплати страхових внесків, стягнення заборгованості за цими внесками [10; 2003. – № 33. – Ст. 1770]. Наведене також свідчить, що Кабінет Міністрів прийняв аналізовані постанови всупереч вимог вищевказаного Закону. Отже, аналіз чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що повноваження стосовно визначення порядку сплати єдиного податку, встановлення розмірів, порядку сплати й зарахування внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування не надаються Кабінету міністрів України ні Конституцією, ні Указом Президента «Про спрощену систему опо-

даткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва», ні Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про податок з доходів фізичних осіб» чи іншими законодавчими актами України.

Можна вказати також і на порушення частин 1 і 2 ст. 3 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», за якими діяльність Кабміну ґрунтується на принципах верховенства права, законності й поділу державної влади [2; 2008. – № 25. – Ст. 241]. Наголосимо, що згідно зі ст. 8 Основного Закону в Україні визнається і діє принцип верховенства права, Конституція має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі й повинні відповідати їй.

До речі, на неприпустимості втручання уряду України в царину виключної компетенції законодавця всупереч положенням Конституції України наголосив Конституційний Суд України в Рішенні від 8 вересня 2009 р., № 19-рп/2009 [10; 2009. – № 71. – Ст. 2454]. Згідно із чинним законодавством установлювати правовий механізм будь-якого податкового платежу, а також внесків до Пенсійного фонду сьогодні повинна Верховна Рада, а не Кабінет міністрів України.

Незважаючи положення ч. 2 ст. 19 Основного Закону країни, за яким органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією й законами України, Кабінет Міністрів прийняв постанови з перевищенням повноважень, наданих йому чинним законодавством, і без урахування ієрархічності джерел фінансового права. Указані ж вище постанови є виданими всупереч нормам Конституції, Законам України «Про Кабінет Міністрів України», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про податок з доходів фізичних осіб», Указу Президента «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва».

Характерно, що останнім часом Кабінет Міністрів України взяв за правило приймати нормативно-правові акти всупереч їх ієрархічній підпорядкованості. До їх кола також можна віднести: (1) постанову «Про тимчасові обмеження щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності на період до 31 грудня 2010 року» № 502 від 21 травня 2009 р. [10; 2009. – № 39. – Ст. 1303], якою всу-

переч Закону «Про державну податкову службу в Україні» [2; 1994. – № 15. – Ст. 84] обмежено проведення планових і позапланових перевірок податковими органами; (2) розпорядження № 1178-р від 23 вересня 2009 р. «Питання Загального реєстру податкових накладних» [10; 2009. – № 77. – Ст. 2626], яким усупереч Закону «Про податок на додану вартість» [2; 1997. – № 21. – Ст. 156] уряд запровадив реєстрацію податкових накладних платників податку – продавців товарів (робіт, послуг) у Загальному реєстрі податкових накладних та уповноважив Державну податкову адміністрацію України встановити порядок ведення цього Реєстру.

Складається враження, що міністри не знають, що місце й роль певного різновиду актів залежить від місця й ролі відповідного органу держави в загальній системі державних органів» [6, с. 160], а система нормативно-правових актів, що регулюють фінансові відносини, та їх об'єктивна ієрархія мають опосередковуватись ієрархією самих органів, які є суб'єктами нормотворчості. Поряд із цим, необхідно вказати, що на порушену проблему звернув увагу Президент України, який 29 жовтня 2009 р. прийняв Указ «Про призупинення дії розпо-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

рядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2009 року, № 1178» і 2 листопада 2009 р. – Указ «Про призупинення дії окремих постанов Кабінету Міністрів України» [10; 2009. – № 84. – Ст. 2838; № 85. – Ст. 2863], і направив відповідні подання до Конституційного Суду України.

За таких обставин є справедливим зауваження М.М.Марченка, що кожен нормативно-правовий акт не лише має бути виданий у рамках компетенції відповідного держав-

ного органу, його суворої визначеності, а й повинен прийматися за суворої відповідності актам вищестоящих органів, тобто з дотриманням принципу ієрархічності, за допомогою якого в праві досягаються єдність численних правових актів (норм) та їх узгоджена дія [8, с. 97.]. Таким чином, будуючи систему джерел фінансового права, приймаючи будь-які нормативно-правові акти, у тому числі й акти Кабінету міністрів України, потрібно виходити з принципу ієрархічності.

Список літератури: 1. Башняк О.С. Принципи оподаткування та їх реалізація у податковому законодавстві України: Дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2004. – 184 с. 2. Відомості Верховної Ради України. 3. Зивс Л.С. Источники права. – М.: Наука, 1981. – 238 с. 4. Кучерявенко М.П. Податкові процедури: правова природа і класифікація. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 460 с. 5. Кучерявенко Н.П. Курс налогового права: В 6-ти т. – Т 2: Введение в теорию налогового права. – Х.: Легас, 2004. – 600 с. 6. Кутафин О.Е. Предмет конституционного права. – М.: Юристъ, 2001. – 444 с. 7. Майстренко О.В. Роль тлумачень та роз'яснень законодавства // Бюл. М-ва юстиції України. – 2007. – № 2(64). – С. 110-118. 8. Марченко М.Н. Источники права: Учеб. пособ. – М.: ТК Велби, Проспект, 2005. – 760 с. 9. Недбайло П.Е. Применение советских правовых норм. – М.: Госюриздат, 1960. – 511 с. 10. Офіційний вісник України. 11. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології. – К.: ТОВ Вид-во «Юрид. думка», 2008. – 336 с. 12. Правовые акты: Учеб.-практич. пособ. / Ю.А. Тихомиров, И.В. Котелевская. – М.: Юринформцентр, 1999. – 420 с. 13. Рабинович П.М. Проблемы теории законности развитого социализма. – Львов: Изд-во ЛГУ, 1979. – 203 с. 14. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 742 с. 15. Шебанов А.Ф. Форма советского права. – М.: Юрид. лит., 1968. – 215 с.

ИЕРАРХИЯ ИСТОЧНИКОВ ФИНАНСОВОГО ПРАВА

Дмитрик О.А.

Рассмотрена иерархия как принцип построения системы источников финансового права. Акцентируется внимание недопустимости принятия нормативно-правовых актов вопреки их иерархичной соподчиненности.

Ключевые слова: источники финансового права, нормативно-правовой акт, иерархия источников финансового права.

HIERARCHY OF THE SOURCES OF FINANCIAL LAW

Dmytryk O.A.

Hierarchy is considered as the basic principle of construction of the system of Financial Law sources. Attention is accented on the problem of acceptance of norma-

tive-legal acts despite existing hierarchy between the acts.

Key words: sources of financial law, normative-legal act, hierarchy of sources of financial law.

Надійшла до редакції 29.12.2009 р.

УДК 347.73

**Г.В. Россіхіна, канд. юрид. наук,
доцент**
*Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ОСОБЛИВОСТІ І КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВИХ НОРМ

Питання, що розглядатимуться в даній статті, мають теоретичне і практичне значення. З урахуванням на загально-теоретичних підходах теорії права проаналізуємо правову природу фінансово-правових норм, проведемо класифікацію даних норм залежно від певних критеріїв. На формування позиції щодо цього питання важливий вплив мали праці таких учених, як С.С. Алексєєв, В.М. Горшеньов, С.Ф. Кечек'ян, О.О. Кутафін, М.П. Кучерявенко, М.І. Матузов, П.О. Недбайло, Г.І. Петров, А.С. Піголкін, О.Ф. Черданцев, Л.С. Явич та ін.

Державно-правова теорія та практика сформуvalи багато уявлень стосовно норми права та її трактування. На початку ХІХ століття відомий

російський юрист І.В. Михайловський писав, що тільки юридичні норми мають безумовну обов'язковість, вищий ступінь імперативності, найбільшу стійкість і чинність. Усі ці властивості, на його думку, зумовлені особливим характером того зовнішнього авторитету, який санкціонує юридичну норму, а також психікою громадян, які усвідомлюють ступінь її вимог [6, с. 58]. З погляду Г.Ф. Шершеневича, закон є нормою права, тобто загальним правилом, яке розраховано на необмежене число випадків. При цьому вона виходить безпосередньо від державної влади в установленому порядку [11, с. 15].

У сучасній юридичній науковій літературі норма права теж визначається як правило